

NIEUWE COMMISSIE VAN ADVIES EN BIJSTAND VOOR HET NATUURHISTORISCH MUSEUM TE MAASTRICHT

Op woensdag 17 augustus heeft te Maastricht de installatie plaats gehad van de nieuwe Commissie van Advies en Bijstand aan Burgemeester en Wethouders voor het Natuurhistorisch Museum.

De oude Commissie van Toezicht op het Natuurhistorisch Museum had om ontbinding verzocht daar zij van mening was in de tegenwoordige tijd niet meer afdoende te kunnen functioneren. De Verordening die de werking van deze commissie regelde, stamde nog uit 1939, de tijd waarin een museum alleen bestond uit een verzameling voorwerpen, die bewaard werden door een "conservator". Ook de instructie van de tegenwoordige "directeur" is nog van 1939: "De Conservator is belast met het bewaren, het onderhouden en tentoonstellen van de verzamelingen, behorende tot het Natuurhistorisch Museum, alsmede met het bewaren, het onderhouden en het ter inzage verstrekken van de boeken en bescheiden behorende tot de aan het Natuurhistorisch Museum verbonden bibliotheek. Hij zorgt voor het onderhoud en de uitbreiding van hetgeen in den Museumtuin is aangebracht. Hij draagt zorg voor het verzamelen van hetgeen van belang is voor de kennis der Limburgsche Natuurhistorie."

Toch voert het museum in onze tijd meer taken uit: naast een wetenschappelijke dienst fungeert een educatieve, met bevoegde medewerkers die krachtig de belangstelling voor de natuur trachten te bevorderen.

De commissie behartigt de belangen van het Natuurhistorisch Museum o.m. door de wetenschappelijke en educatieve taken van het museum te bevorderen en adviezen te verstrekken - desgevraagd of uit eigen beweging - over alle zaken en personen die het museum betreffen.

In de commissie zijn door de gemeenteraad benoemd:

- 1) De Wethouder van Onderwijs en Cultuur: M. Debats
- 2) Twee leden uit de raad van de gemeente: de heren de la Fontaine en Slangen
- 3) Twee leden uit het Natuurhistorisch Genootschap: de heren van Nieuwenhoven en Pessers
- 4) Twee leden met bijzondere belangstelling voor het Natuurhistorisch Museum: de heren Menema (Rijks Herbarium, Leiden) en Cobben (Landbouw Hoge School, Wageningen)
- 5) Een lid van de Gedeputeerde Staten van Limburg: Ir. Haverschmidt
- 6) Als waarnemer namens het Ministerie van C.R.M.: Dr. Thiadens.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 1 september 1977

In afwijking van de traditionele gang begon deze bijeenkomst niet met mededelingen van de leden, maar werd onmiddellijk gestart met een praktikum onder leiding van de heer Meijer.

Het doel van deze zelfwerkzaamheid was kennis te maken met de determinering van een minder bekende groep uit de dierenwereld.

Om praktische reden werd gekozen voor een niet zo moeilijke: de miljoenpoten.

Deze dieren zijn buiten gemakkelijk te vinden op hout dat ligt te vergaan en er is een tabel van de K.N.N.V. beschikbaar.

Gewapend met binoculair en pincet ging men deze dieren te lijf. Er werd menige tegenslag maar ook overwinning geboekt. Zowel onder de verliezers als onder de winnaars waren er die opmerkten dat een dergelijk evenement voor herhaling vatbaar was.

Na de pauze kregen de leden als eersten de kans om een kersvers ontvangen wereldcollectie schelpen te bewonderen, bijeen gebracht door Ir. B. Teensma, Wageningen Hoog, van verschillende plaatsen, o.a. uit de tropen. Na zijn overlijden heeft zijn echtgenote deze verzameling aan het Natuurhistorisch Museum geschonken.

Nadat de voorzitter nog eens extra de aandacht vestigde op de plaatselijke comité's van de actie "Geef om de natuur" van het W.N.F. was het woord aan de leden voor het doen van mededelingen.

Br. Thomas More had enkele siergassen en een onbekende plant meegenomen opgekomen uit vogelzaad. Tevens deelde hij mede, dat de eerste

Dr. J.W. Sluiter †

vleermuizen alweer in de grotten waren gesignaleerd. De heer van Mourik had literatuur verzameld naar aanleiding van een vorige discussie over het paringsgedrag van vleermuizen. De heer Hensels had een bijna onherkenbaar "schoonge-poetst" skelet van een doodshoofdvlinder meegenomen dat in een bijenkast was gevonden. Deze vlinder groeit als larve op in Zuid-Europa en trekt dan om onverklaarbare reden naar het noorden. Ook onduidelijk is waarom hij de neiging heeft om in bijenkasten binnen te dringen. Daar wordt hij doodgestoken door de bijen en ingekapseld in propolis of "schoongeknaagd" tot een geraamte. Bekend is ook dat hij een schril piepend geluid kan maken wanneer hij in gevaar komt. Dit geluid schijnt ook de "sonar" van de vleermuizen te storen.

De heer van Noorden maakte melding van een sabelsprinkhaan die met de legboor in een wollen deken eitjes afzette en van een vlinder die in legnood op een ruit eitjes legde die ook uitkwamen.

Het laatste woord was aan de voorzitter die het overlijden van Dr. J.W. Sluiter te Utrecht herdacht. Hij merkte op dat hiermee een belangrijk vleermuizen-onderzoeker en -beschermers is heengegaan. Diegenen die vaak grotten bezoeken zullen zijn naam diverse malen vereeuwigd op de mergelmuren aantreffen, in gezelschap van die van andere vleermuisonderzoekers.

Hij bedankte de heer Meijer voor het interessante praktikum.

Deze gaf de leden ter overdenking de vraag mee of zij dit praktisch werken gecontinueerd zouden willen zien in een volgende vergadering of anderszins.

Graag reacties van de leden.

te Heerlen op 6 september 1977

De heer Bult vertoonde een paar fraaie en forse exemplaren van de paddestoel *Pisolithus arhizus*, gevonden op een steenstort. Een exemplaar had twee zijtakken. Over deze nieuwe soort voor Nederland verschijnt binnenkort een uitvoerige bijdrage. Naar aanleiding hiervan werden in de vergadering vragen gesteld over de mogelijkheid om giftige paddestoelen te herkennen. De heer van Geel antwoordde dat een dergelijk kenmerk niet bestaat, evenmin als dat het geval is met vruchten en verwees naar de Wolfskers (*Atropa belladonna*), bessen die er zeer smakelijk uitzien. Een zilveren lepel die zwart wordt bewijst alleen dat de betreffende paddestoel zwavelverbindingen bevat. De voedingswaarde van paddestoelen moet eerder vergeleken worden met die van vlees of eiwit dan van groente. Eetbare paddestoelen kunnen bij vochtig warm weer, na enige uren, door schimmels die zelf giftig zijn, aangetast worden. Verder vertoonde de heer Bult de Noorse ganzierik (*Potentilla norvegica*) van de O.N. III, een soort die op dergelijke terreinen in Nederland geen zeldzaamheid meer is. Het is een adventief uit Oost- en Zuid-Europa.

De heer Bronneberg had een flinke plant van de Eenjarige rapistrum (*Rapistrum rugosum*), een Crucifeer, meegebracht, verzameld langs het spoor tussen Schaesberg en Kerkrade. Dit is een adventief uit het Middellandse Zeegebied. Daarna kreeg de heer van Beek het woord en trad hierbij in de voetsporen van zijn voorganger de heer van Loo. Het meegebrachte materiaal ontlokte een levendige discussie en verschillende namen werden genoteerd voor een mogelijke aanplant in de eigen tuin. We kunnen slechts een kleine greep doen uit die collectie: bessen van de Wolfskers, deze bevatten o.a. hyoscyamine. De oogarts kan hiervan gebruik maken om de pupil van het oog te verwijderen. Ook dames wendde deze aan om hun oog te laten glanzen. Kaardebol (*Dipsacus silvestris*): met de hoofdjes die voorzien zijn van borstels, worden wollen stoffen gekaard, d.w.z. de fijne vezeltjes waaruit een draad bestaat, worden iets losgetrokken, waardoor meer lucht tussen de vezels kan dringen, met als gevolg een betere isolatie, dus een warmere kleding. Tegenwoordig gebruikt men meer stalen spoelen, echter in bepaalde gevallen toch nog de Kaardebol, omdat deze gunstiger resultaten geeft. Vooral de zeer fraaie Lobelia queen Victoria, een kweekproduct, met fel rode bloemen en bruine bladeren trok sterk de aandacht. De wortel van de Heemst (*Althaea officinalis*) werd vroeger aan kinderen gegeven in de periode van het tandenkrijgen. Deze wortel bevat volgens de heer van Geel salicylzuur, evenals een aspirientje: door hierop te bijten vermindert het pijngevoel. Dezelfde en betere werking heeft de wortelstok van een Irissoort, deze laatste is echter duurder. Tandartsen wijzen het gebruik van deze methode af, ze zou tot tandbederf kunnen leiden.

Tenslotte merkte dr. Dijkstra het volgende op: vooral de laatste tijd wordt sterk de nadruk gelegd op het feit dat de vogels door hun zangbroedterrein afbaken. Gezien het grote aantal merels in onze steden en plaatsen, soms enige tientallen op een klein gazon in een park, zou men een geweldige uitbreiding van de merelzang mogen verwachten. Dit is echter niet het geval; wel ziet men merels ongeacht hun geslacht elkaar weggagen; gepikt of gevochten wordt er nauwelijks. Het exemplaar dat het eerste dreigt doet de concurrent opzij gaan. Alleen zeer vroeg in de morgen, een half uur voor zonsopgang en tegen de avond als alles rustig wordt, hoort men nog weleens een paar exemplaren fluiten en hierbij krijgt men de indruk dat het

meer gaat om vredige gevoelens van welbehagen dan om een felle concurrentie. Volgens Dijkstra hebben stadsmereis geen tijd om te fluiten. Volgens hem speelt emotie zoals plotselinge schrik, pijn, onaangenaam guur weer, maar ook een vredig gevoel een grotere rol dan men wel aanneemt. Een bekend voorbeeld was dat van een stokoude kanarie die al enkele jaren niet meer gezongen had. Plotseling begon deze te fluiten en viel daarna dood neer. Men had, zoals bleek, enkele dagen vergeten het dier voedsel te geven. Merels buiten in een bos hoort men daarentegen wel geregeld fluiten en zoals de heer van Geel opmerkte: veel mooier dan de stadsmereis, waarvan de zang aan het degenereren is. Deze laatste deelde mee dat te veel vissen in een aquarium niet meer tot kuitschieten komen en de meeste jonge vissen zich niet volledig ontwikkelen, doordat ze een groeiremmende stof afscheiden. Hetzelfde is ook het geval met kikkervisjes in een uitdrogende plas. Er gaan er zoveel dood dat de overblijvende voldoende voedsel overhouden. Te veel sprinkhanen op een beperkt gebied

daarentegen worden juist vruchtbaarder en is hun aantal zeer sterk toegenomen dan vormen ze grote trekzwermen.

De redactie merkt hierbij het volgende op:

De zang van de merel wordt normaal gehoord vóór zonsopgang en na zonsondergang; bovendien overdag wanneer de lucht betreft: "de mulder is een watervogel". Het vermogen om te zingen is aangeboren. De zang moet echter ontwikkeld worden door het imiteren van geluiden uit de omgeving in de zgn. zangschool. Buiten zijn de klanken die nagebootst worden welluidender dan in de stad: trams, automotoren, fabriekssirenes, schellen, enz. Met behulp van de zang wordt het territorium afgebakend: Zijn er teveel merels (zichtbaar op de gazons, het gemeenschappelijke voedselgebied in de stad,) dan wordt het territorium te klein, zodat er niet kan worden gebroed, en dus ook niet wordt gezongen. Geheel in overeenstemming met het gedrag van de vissen in het aquarium van de heer van Geel, die daar niet tot kuitschieten komen.

PISOLITHUS ARHIZUS: DE VERFSTUIFZWAM

Een Nieuwe Gasteromyceet voor Nederland

door P.B. Jansen

Tijdens een verblijf van enkele dagen in september 1974 op het terrein in een oude bruinkoolgroeve in Heerlerheide (gem. Heerlen) van de Fam. Blankevoort konden we volop genieten van de grote paddestoelenrijkdom aldaar. Vele leden van het Natuurhistorisch Genootschap zullen er wel eens of meermaals een bezoek hebben gebracht. Door de menselijke activiteiten zijn er vele gradiënten ontstaan en doordat men na het winnen van de bruinkool in de eerste wereldoorlog de natuur haar gang heeft laten gaan, is de flora en vooral de rijkdom aan paddestoelen hier verrassend groot. We hopen te zijner tijd hier nog eens een overzicht van te kunnen geven, een aantal van de vele vondsten van 1974 is nog niet gedetermineerd.

Het terrein wordt aan de noordzijde begrensd door de oude mijnspoorweg van de Oranje Nassau I naar

de O.N. IV. Op 7 september 1974 maakten we met enkele leden van het Genootschap een kleine excursie

Pisolithus
Steenstort Emma Hendrik
foto: Bult.